

JSSN 0136—7064

Агитатордын БЛОКНОДЫ

1987

ИЮЛЬ

7 №

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫҢ БЛОКНОДЫ

КПСС - тин Горно - Алтайский обкомынын
пропаганда ла агитация бөлүги

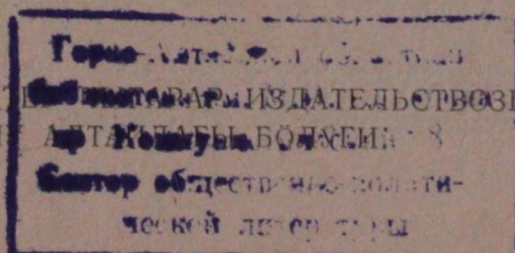
1987 j.

июль

7 №

АЛТАЙДЫҢ БИЧИК

ТУУЛ

ВАЖАЛЫКТАР

Малчылардын јайгы кичеемели	3
Туулу Алтайда сарју эдер кооперация башталганы	8
НЭП кече ле бүгүн	11
Социализмнин амыр-энчү стратегиязы	15
Ядерный јуу-јепселдерди астадар учун	22
СОИ ле совет-американ колбулар	27
Јууны болдыртпазы учун тартыжу ла социализмнин је- димдерин корулаары бирлик болгоны	33

СОДЕРЖАНИЕ

Летние заботы животноводов	3
Из истории маслодельной кооперации Горного Алтая	8
НЭП вчера и сегодня	11
Мирная стратегия социализма	15
За политический реализм, за ядерное разоружение	22
СОИ и советско-американские отношения	27
Единство борьбы за предотвращение войны и готовность защищать социалистические завоевания	33

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано в печать 31. 07. 87. АН 10793. Формат 60X84 1/16.
Усл. п. л. 2,09. Уч.-изд. л. 1,97. Тираж 350 экз. Заказ 2699.
Цена 5 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издатель-
ства, 659 700. г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Гор-
но-Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

МАЛЧЫЛАРДЫҢ ЖАЙГЫ КИЧЕЕМЕЛИ

Колхозтордын ла совхозтордын малы жайгы одорлордо тойынып жат. Жайдын ойинде агаш аразында јаландарда, кырларда, кобы-јиктерде өскөн байлык өлөңди билгир ле чике тузаланган улус мал кыш чыгарга јиир азыралды да артыкташтыра эдип алары, саар уйларды сүттендирип, этке табыштыратанын малды одорлордо семиртип, пландарды ла молјуларды бүдүрип ле ажыра бүдүрип турары Туулу Алтайда азыйдан бери јанжыккан керек. Көп коллективтер жайдын јарамыкту ойинде кажы ла уйдан көп сүт саап алары, малдын тирүге бескези кожуларын көптөдөри учун мөрөйлөжип, бойлорына бийик социалистический молјулар алала, эрчимдү иштенип турулар.

Шебалин райондо «Каракольский» совхозто быјыл кыштын учы јаар малдын азыралы түгенеле, саап алып турган сүт кезем астаган, государствого сүт садар график баштапкы ла экинчи кварталда бүтпей үзүлген. Партийный организация баштапкы јарымјылдыкта ол сондогонын уйлар жайгы одорго чыккан өйдө јоголтор задача тургусты. Бу задачаны бүдүрип баштайла, јакшы, једимге Бешпелтирдеги ферманын коллективи једип алды. Мында уйларды түни-түжиле кабырып, одорлодып, тус јаладып турулар. Одорлорды солып јадылар. Анайда Калбагашта турган үүрлардын бригадазы июнь айда, май айга көрө, сүтти эки катап көптөтти. Бригаданын ижин ченемелдү малчы Ольга Анатольевна Бичакова башкарат. Заводко күнүн ле 37 центнер сүт аткарылат. Совхоз государствого сүт табыштырары јанынан сондогонын июнь айдын учына јетире јоголтып салды.

Жайгы одорлорды чике тузаланып, государствого сүт ле эт табыштырар јарымјылдык планды ойинен јарым ай озо Шебалин райондо СССР-дин Наукалар Академиязынын Сибирьдеги бөлүгинин Алтайда ченелте өткүрер хозяйствозынын малчылары бүдүрдилер. Чаргыдагы сарју эдер заводко 11,7 мун центнер сүт табыштырылды, эткомбинатка 4,3 мун центнер (тирү бескезиле) мал аткарылды. Соци-

алистический мөрөйдө баштапкы жерди Камлактагы ферманын уй саачылары (башкараачызы В. Н. Кокышев) алды. Олор кажы ла уйдан 1739 килограммнан сүт саадылар. Уйларды кичееп кабырып турган Н. И. Баженовтын ла С. П. Немковтын мергендү ижи темдектелди.

Жайгы өйдө малчылардын алдында, чындап та, жаан задалалар туруп јат. Озочыл хозяйстволор малды жайгы одорлорго чыгарарга ажындыра быжу белетенип алдылар. Малды одорлодып кабыратан улусты талдап алган, коллективтин подрядыла иштейтен звенолор ло бригадалар төзөлдү. Ол Майма, Чой, Шебалин райондордын хозяйстволорына жайгы одорлорго чыккан баштапкы ла күндерде јакшы једимдерге једип алар арга берди.

Фермалардын байлык-јөөжөзи болгон жайгы одорлордо јоон уйлар үч-төрт айдын туркунына тирүге бескези 100—120 килограммга, јаш мал 40—45 процентке көптөдөр аргалу. Оны бойынын мергендү ижиле областьтын уй кабыраачы озочылдары Б. Чараганов, А. Бахтушкин, М. Тодосев ле өскөлөри де көргүзип турулар. Озочыл койчылар С. Матин, А. Келюев, С. Такысов, К. Түнтошев, П. Сукееков, Ю. Ферсиков быжыл чыккан кураандарды 32—36 килограммга јетирип турулар.

Малды билгир одорлодып кабырганы — этти иштеп алатан эн ле быжу арга. Јакшы тойынган мал кышты база јакшы чыгар. Кыштайтан тижги малды анылу одорлорго кабырганы тузалу. Андый малды ыраактагы одорлордо кабырганы јакшы. Ўүрлерди малдын јажы аайынча бир аай төзөөр керек.

Јылдын баштапкы жарымында областьтын эттенгир мал өскүрөөчилеринин једими өрөлү-төмөндү болды. Майма райондо «Чуйское» ОПХ-нын, Паспаулдагы, Ыныргыдагы, Эјегандагы совхозтордын коллективтери этке табыштырган уйлардын кажызынын ла тирүге бескези орто тооло 430—450 килограммнан болды. Алтайда ченелте өткүрер хозяйство эткомбинатка табыштырган 408 тын уйдын 70 проценти семис болды.

Ол ок өйдө областьта кезик хозяйстволор этке табыштыратан малды кичееп азырабай, арык мал табыштырала, көп акча-кирелте јылыйттылар. Темдектезе, Турачак райондо Кебезендеги совхоз эткомбинатка табыштырган малдын 34 проценти арык болды.

Бу райондо эттенгир уйлар өскүрери јанынан ченемел

бар, тендежетен озочылдар көп. Турачактагы совхозто уй кабыраачылар А. Акпыжаев ле Б. Кандараков этке табыштыратан чарлардын тирүге бескезин конок туркунына 900 граммнан кожуп жадылар.

Тирүге бескези жабыс ла арык мал эткомбинатка Ондой районнын хозяйстволорынан көп барып туру. Андый ишти токтодор керек. Арык малды этке табыштырганы государство до, хозяйствонун бойына да шорлу. Мында элден озо малды одорлодып кабырар ишти чике төзөөри керектү. Малчыларга акча-жалды кабырган малдын тоозы аайынча төлөөр эмес, семирткини, тирүге беске кожулганы аайынча төлөөр керек.

Малчылардын кезик жерлердеги жайгы турлуларында болгон кижин мындый немени көрөр. Күн өксөп, он бир часка једип барып јат, малчылар чайлаганча, койлоры дезе чеденде турганча. Андый коомой керекке мал өскүрөөчилердин бригадирлери, фермалардын башкараачылары, зооветспециалисттер, албатынын шинжүчилери ајару этпей турадылар.

Мал јакшы тойынарына одорлорды солып, тус берип, сугарып турары јарамыкту. Анчада ла тын кичеemelди быјыл чыккан јаш мал керексийт. Олорды соок салкынду, карлу, тошту бийик тууларга чыгарарга јарабас. Усти јабынтылу таскактар, кургак өлөң төжөктү площадкалар јаш малды соок алып оорырынан чеберлеер.

Ыраактагы турлуларда мал јайлайтан чокым ээжилер бар. Анда мал канча кире одорлойтоны, амырайтаны, сугатка баратаны, тус јаладатаны айдылган. Мал конок туркунына одордо 15—16 час болор учурлу. Ого кепшенип јаткан өй база кирип јат. Озочыл малчылардын ченемелинен көргөндө, малды түнде одорлотконы јакшы. Ол өйдө, түштеги изүге көрө, серүүн, көгөндөр, жүзүн-башка томок јок, чалынду өлөңди мал тын јилбиркеп одойт.

Јайгы одорго чыккан баштапкы өйдө малдын базыды тын. Андый болгоны тузалу: мал көп базала, текшилеерде, ток азырал керексири, јимекейи тынгыр. Јайдын экинчи јарымында мал тойынала, семир берген өйдө, малдын базыды астап, жадыны көптөөр. Бу өйдө углеводы көп јажыл азырал јидиргени јакшы.

Малчылар јайгыда мал одорлодып турган турлулар — бүгүңги күнде бистин областта мал өскүрер иште эн каруулу участок болуп јат. Јайгы өйдө мал јакшы семирге-

нинен олар кышты жакшы чыгары, государствого эт ле сүт табыштырар жакытталар бүдери камаанду. Онын учун жайгы турлуларга хозяйстволордын башкараачыларынын ла зооветспециалисттердин ажарузы керектү.

Бистин областьтын колхозторында ла совхозторында промышленный эп-сүме иштеер аргалар жеткилделди. Жаан фермалар төзөөр ченемел жуулды, хозяйстволордо журтхоз-машиналар, фермалардын жазалдары, өскө дө техника көптөди. Беш жылдыктын экинчи жылында сүтти көптөдөр поточно-цеховой система таркаар, ого 6 мун тын уй көчүрери пландалды. Бүдүретен база бир жаан учурлу иш — үзее-ри 18 мун койды эрте жаскыда төрөдөри, алдынан башка профилакторий-үкпекте торныктырып турган бозулардын тоозын 1400 тынга көптөдөри. Бүгүн турган задача — мал өскүреринде бу жагы технологияны канча ла кире көп хозяйстволордо тузаланары. Ол ажыра областьта журт хозяйствоны түрген тыгыдар арга болор.

Эмдиги өйдө журт жерде боло берген производственно-экономический айалга, колхозтор ло совхозтор жагы техникала жепсенгени, ишчилердин билгири бийиктегени ле профессиональный таскадузы тынгыганы жагы технология ла иштеерине түрген көчөр арга берип жат деп, «Ишти чике төзөгөни ле хозрасчетко көчкөни ажыра журт хозяйстволордо иштин арбынын бийиктедери жанынан бүдүретен иштер керегинде» КПСС-тин Төс Комитединин жөбинде айдылган.

Кан-Оозы райондо агропромышленный биригүни мынан ары там тыгыдатан программа тургузарда малдан алар продукцияны бастыра аргаларла көптөдөрин ле иштеп алар баазын ажаруга алдылар. Темдектелген иш бүдүп туру. Темдектезе, Жабагандагы совхоз жылдык кирелтени бир миллион салковойго, рентабельностьты (астамды) 40 процентке жетирген. Совхоз эмди кой өскүрер жаан комплекстер төзөп баштады. Сүттоварный ферма жагырта төзөлдү. Ишчилердин экономический үредүзи өдөт, озочылдардын ченемелин, ижинде жагы эп-сүмени жууп, иште тузаланып жадылар. Чеберлеери ле кымакай чыгымдаары кажы ла специалисттин кереги боло берди.

Сүтти көптөдөринде, малды одорлодып семиртеринде ишти жакшы төзөгөн ченемелди таркадары — каруулү иш. Озочылдардын ченемелин өскө ишчилер тузаланала, текши жаан жедимдү болорын жеткилдеери — жаан учурлу госу-

дарственный керек. Темдектезе, сүтти көптөдөринде, жаңы поточно-цеховой системаны тузаланганы бастыра фермада иштин культуразын бийиктедер.

Андый да болзо, жаңы технология Көксуу-Оозы ла Ондой райондордун хозяйстволорунда ненин де учун жаан жол албай туру. Туулу Алтайда кажы ла уйдан жылына 2000 килограмм сүт саап алар арга бар. Ол ок өйдө Көксуудагы, Кебезендеги ле Ыныргыдагы совхозтор ол кемине 400—500 килограммды жетирип болбой жадылар. Кан-Оозы райондо «Путь Ленина», Ондой райондо «Искра» колхозтордо керектер эмеш онду да болзо, сүтти көптөдөри жаынан бар аргаларды жетире тузаланбай турулар.

Мал өскүрер ишти промышленный эп-сүмеге көчүрерге фермаларда чүмдү ле баалу кажаандар, оордо жүзүнбашка жазалдар кондырар керек деп, көп хозяйстволордун башкараачы ишчилери ле специалисттери шүүл жадылар. Ол жастыра шүүлте. Озочыл хозяйстволор бойлорунда бар кажаандарды кениделе, оордо механизация эдер жаңы жазалдар кондырала, жаңы технология иштеп, жакшы жедимдерге жедип алдылар. Бозуларды чыдадарга, этке табыштыратан чарларды семиртерге жеңил таскактар ла площадькалар эткилейт.

Бистин областьтын колхозторы ла совхозторы кой өскүрер ишти Жабагандагы, Кенидеги совхозтордо, «Кызыл Мааны» ла Карл Маркстын адыла адалган колхозтордо чилеп төзөзө государственного этке табыштыраган кажы ла койдун тирүге бескезин 37 килограммга жетирер, кайчылаган түкти 1,6 килограммга жетирер аргалу болор эди.

Туулу Алтайда кой өскүрер иште жаан жедикпес — бу иште механизация жокко жуук болгонында. Керек десе, кой кайчылаар агрегаттар ас, бары улай ла үрелип турат. Кайчылаар өскө арга жок болордо, койлорды колло кайчылап, көп ой өткүрүп, көп түкти жылытып жадылар. Мал өскүреринде промышленный эп-сүмени, жаңы технологияны тузаланарына буудак эдип турган база бир шылтак — ишчилердин зооветеринарный билгири жабыс болгоны.

Эмди мал өскүреринде науканын ла техниканын жедимдерин, жаңы технологияны тузаланарында журт жердеги кажы ла ишчи туружары керектү боло берди. Бистин фермаларыс жаан жедимдерлү, арбынду ла астамду иштеп, государственного көп эт, сүт ле түк берер учурлу.

ТУУЛУ АЛТАЙДА САРЈУ ЭДЕР КООПЕРАЦИЯ БАШТАЛГАНЫ

Туулу Алтайда сарју ла сыр эдеечилердин продукциязы бастыра ороондо макталып јат. Је бу иш областта канайда башталганын билер улус ас. Бу статьяда бис Туулу Алтайда сарју ла сыр эдер промышленность тӱзӱлип башталганы керегинде, областта сарју эдеечилердин кооперациязы бастыра Сибирьде малдан алган продукцияны кӱптӱдӱрине бойынын јӱмӱлтӱзин јетиргени керегинде кыскарта айдып берерге турус.

Сарју ла сыр эдеечилердин кооперациязы Туулу Алтайда тӱзӱлип башталганынан ала алтан јыл толгон ӱй партия ла башкару совет улусты јеткилдееринде кооперациянын учурын тындып турган ӱйгӱ келишти. Анда јаан учур бар болуп јат. Јаңыс ла колхозтор ло совхозтор ажыра эмес, је анайда ок улустын бойындагы болушту хозяйствозын, предприятиялерде ле организацияларда бар болушту хозяйстволордо тузаланып, анайда ок јӱзӱн-башка кооперациялар тӱзӱп, улусты аш-курсактын продуктала-рыла, ӱскӱ дӱ кӱч керектӱ немелерле јеткилдеери — бӱгӱнги кӱнде КПСС-тин XXVII съездинин јӱптӱри аайынча кыйа баспастан бӱдӱрип турган задача.

Туулу Алтайда сарју эдип турган баштапкы заводтор революциядан чик јок озо, он тогузынчы јӱсјылдыктын учында ла бу ӱдӱп јаткан јӱсјылдыктын баштапкы јылдарында тӱзӱлгӱн. Сӱттенгир уйлар ӱскӱрип, сарју эдер промышленностьты тындыдарга Туулу Алтайдын јери тын јарамыкту: сууларлу телкем ӱзӱктӱр, ӱлӱн эдер ӱлбек јалан-дар ла байлык одорлор.

Алтай улус сӱттенгир уйларын јебрен ӱйлӱрдӱн ала ӱс-кӱрген. Сӱт ле сӱттен јазакан курсак: аарчы-курут, ирит-пек, ӱегей, быштак, каймак, тордо, сарју ла ӱскӱлӱри де алтайлардын азыранган тӱс курсагы болды.

Революциядан озо сарју эдер баштапкы заводтор тӱзӱлӱрдӱ, каймагын аларга сӱт толгойтон машиналар-сепараторлор садуга чыгарда, алтай ӱй улус чала јалтанып,

темирден уйдын сүди тартыларынан «коркып» туратан. Онон улам көп улус сүтти заводторго табыштырбай, кыйыжып туратан.

Совет жан турган кийинде керектер чек өскөлөнди. Совет жаннын жербойындагы органдары улустын ортодо сүттенгир уйлар өскүрери, бу иште культураны бийиктедери жанынан төзөмөл ло жартамал иш өткүрди. Иш анчада ла ла кооперациялар төзөлгөниле кожо тыгыды.

1927 жылга жетире Туулу Алтайда саржуны кооперациялар эдип турган. Ол өйдө кооперация сүтти көптөдөринде ле саржу эдер иштин культуразын жарандырап, зооветеринар ишти тыгыдар задача тургуспаган. Онын амадузы жагыс ла саржу эдип садары болгон.

1927 жылда 11 ноябрьда Улалуда (эмдиги Горно-Алтайскта) саржу эдеечи артельдердин делегаттарынын баштапкы жууны өткөн. Ол жуун Туулу Алтайда товарный саржу эдер ишти тыгыдар суракты шүүжеле, саржу эдеечи промартельдердин союзын төзөгөн. Бу союзтын правлениезине жуун мындый жакару берген:

1. Көчкүн алтай улусты, элден озо алтай уй улусты саржу эдер артельдерге бириктирер.

2. Уй өскүреччи алтайлардын ортодо зооветеринарный ла агрономический билгирлер таркадар.

3. Сүтти көптөдөрине, саржу эдерине, продукциянын чыгдыын жарандыраына учурлалган аңылу литература-ны алтай тилле кепке базып чыгарар.

4. Артельде башкараачы ишке алтай улусты көстөп тургузар.

5. Госбанктаң өдүшке акча (кредит) алаала, көп нургуна алтай улус журтаган райондордо 1928 жылдын туркунына саржу эдер жаңы алты завод тудар.

6. Саржу эдеечи артельдердин члендерине мал азырайтан аш садар.

Улу Октябрьский социалистический революциянын 10-чы жылдыгынын байрамына саржу ла сыр эдер эки механизированный завод төзөлгөн. Саржу эдеечи артельдердин областтагы союзы удабай жаан једимдерге једип алды. 1927 жылда Туулу Алтайда 323 тонн саржу эдилген болзо, 1928 жылда — 544 тонн эдилген. Областьта саржу эдери бир жылдын туркунына 70 процентке көптөгөн. Эдилген саржунун чыгдыы жаранган. Ол бастыра Сибирьде эн бийик көргүзү болды.

Партиянын Күнбадыш-Сибирьдеги краевой комитеди 1928 жылдын учында областьтын коммунисттерине ийген дердин једимин темдектейле, сарју эдип турган артельдердин јаан једимин темдектейле, сарју ла сыр эдер заводтордын тоозын көптөтсин деп сураган. Ол өйдө Туулу Алтайда сарју эдеечи 38 завод, сыр эдеечи 7 завод иштеп турган. Областьта бастыразы 76 мунг саар уй бар болгон. Олордын јүк ле 28 мунгынын сүдин сарју ла сыр эдер заводторго табыштырып турган. Ол сүреен ас.

Ого үзеери сарју ла сыр эдери көп нургуны түндүктеги райондордо: Маймада, Чойдо, Турачакта, Шебалинде, Элиманарда тын болгон. Ыскөлөринде ас эмезе чек јок болгон. Областьтын түштүк күнчыгыжындагы райондорында — Кош-Агашта ла Улаганда сүттенир уйлар ас, сарју ла сыр эдер заводтор чек јок болгон. Улус бойынын уйларынан саап алган сүттин каймагын јаскайла, курсагына керектү сарјуны кайылтып алатан.

Туулу Алтайда сарју эдер кооперацияга баштапкы өйдө сүт аайынча специалисттер, сарју эдер ле сыр кайнадар устар једишпей турган. Туулу Алтайдын сүтсоюзы ажыра, онон акказыла алтай уулдарды ла кыстарды сарју ла сыр эдерине јуртхозяйственный техникумдарда, Ондой райондо Туяктуда, Маймада ла Улалуда төзөлгөн аңылу курстарда үреткен. Уредүни өткөн јииттер ле кыстар заводторго мастерлер, мастердин болушчылары болуп иштеген.

Анайдарда, Туулу Алтайда 1927 жылда сарју ла сыр эдеечи кооперациянын союзы төзөлгөни областьтын јүрүминде сүреен јаан учурлу болды. Кооперация, онын союзы областьта сарју ла сыр эдер промышленностьты тынгытты. Оныла колбой сүтти көптөдөр, чындыйын јарандырыш төзөмөлдү өдүп баштаган.

Онон бери өткөн алтан жылдын туркунына Туулу Алтайда сарју ла сыр эдер промышленность сүреен тыныган, мында бастыра иш механизировать эдилди. Бүгүн сарју ла сыр эдери — областьтын экономикасында төс иштердин бирүзи. Областьтын сарју ла сыр эдечилери Улу Октябрьский социалистический революциянын јетенинчи жылдыгына учурлай сарјуны ла сырды көптөдөрүн, чындыйын јарандыраы јанынан бойлорына бийик социалистический молјулар алала, мөрөйлөжип, эрчимдү иштенип турулар.

О. В. ПОПОВ,
Томсктогы университеттин аспиранты

НЭП КЕЧЕ ЛЕ БҰҒҰН

Бистин ороондо экономиканы башкаарын жангырта тӧзӧп турганы јирменчи јылдар башталып турарда партия ӧткӧрген жангы экономический политикага (НЭП-ке) ойто катап кӧчкӧни эмес пе? Шак андый суракты бӱгӱн гран ары јанында тургузадылар.

Бисте де КПСС-тин Тӧс Комитединин апрель айдагы (1985 ј.) Пленумынын ла партиянын XXVII съездинин јӧптӧри аайынча СССР-дин социально-экономический ӧзӱмин тӱргендедерге хозяйственный ла политический јӱрӱмде јаан кубулталар эдип, орооннын экономиказын башкаарын жангырта тӧзӧп турганы јанынан болуп турган блааш-тартышла 1921 јылдагы керектерди ајаруга алып јадылар. Ол тушта В. И. Ленин баштаганыла партия ла Совет башкару «военный коммунизмнен» акчаны ла садуну тынғыдар иштерге кӧчкӧн.

Ол ӧйдӧ эдилген керектерди ле бӱгӱн башталган иштин учурын тӱндештиргени јаан тузалу болгоны јарт.

Ненин учун дезе, баштапкызында, социализм ичкери кӧндӱгип, ӧзӱп ле тынып барганы экономиканы, обществонын бастыра јӱрӱмин башкаарында бир ле катап табылган эп-аргаларды ла эп-сӱмени ӧскӧртпӧй, јаантайын тузаланатаны эмес болгонын анайда тӱндештиргени кӧрӧгип туру.

Экинчизинде, НЭП-тин (1927 јылда баштаган жангы экономический политиканын) учуры: Лениннин айтканыла, ичкери ӧзӱп барарында бастыра албаты-калык бисле кожо болорын јеткилдейтени болгон. «Ол тушта социализм сӱреен тӱрген ӧзӱп барар» деп, В. И. Ленин айдып туратан.

Учинчизинде, социалистический экономикада акчанын ла садунын учуры теоретический де, практический де јанынан сӱреен јаан болгонын НЭП кӧргӱскен. Ол гражданский јуунын кийнинде бистин ороон ӱрелип чачылган хозяйствоны орныктырып, кӧдӱрип баштаарга кыйалта јок керектӱ болгон. Оны бис историядан јакшы билерис.

Андыј да болзо, НЭП — жангыс ла јирмезинчи јылдар

башталарда бистинг орооннын жүрүминде боло берген исторический ой аайынча өткүргөн чокым политика болуп жат. Оны жакшы билери керектү. Ол өйдө жагыс ла улус тузаланатан бастыра товарларды эмес, же анайда ок производствонунг средстволорынын кезигин жайым садарга келишкен.

Андый айалгада улуска керектү көп товарлар, аш-кур-сак, орооннын экономиказына керектү немелер једишпей турганын тузаланып, анайда ок јалдап алган улусты кулданып, олордын күчин јип, тын байып баштаган улус — «нэпмандар» көптөй берген.

Ол өйдө ороондо политический јанг экономикада капиталистический ле социалистический секторлордын ортодо ачык маргаан, мөрөй, тартыжу болорына јөпсинген. Бу маргаанда, мөрөйдө лө тартыжуда албаты-јоннын элбек калыгы партия ээчиде барарына, орооннын экономиказында социалистический сектор јенетенине Владимир Ильич Ленин бир де аланзыбай турган.

1921 јылдагы НЭП-ле колбулу ол керектерди сегизенинчи јылдардын экинчи јарымындагы совет обществонунг жүрүмине, бүгүнгү айалгага, бүдүрип турган задачаларга канайып та јараштырар ла келиштирер арга јок. Оны база сүреен жакшы ондоп турары кыйалта јоктон керектү.

Темдек эдип, государствонунг предприятиези керегинде законды алалы. Бу законнын проеги бастыра совет улус шүүшкен, КПСС-тин Төс Комитединин июнь айдагы (1987 ј.) Пленумында шүүжип јараткан, СССР-динг он биринчи тудулган Верховный Советинин сегизинчи сессиязы јөптөгөн. Бу документте товардын ла акчанын колбулары бийлеген айалгада государствонунг предприятиези кирелте ле астам јанынан кичеенип иштейтен ээжилер айдылган. Ол предприятиенин бастыра ишчилери өмөлөжип бүдүрөтү ээжилер болуп јат.

Кичеенетени текши, кажы ла ишчинин акту бойынын јилбүзи (иштеп алатан акчанын кеми, јадын-јүрүми) дезе, баштапкызында, бастыра коллективтин ижинен, једимдеринен камаанду.

Экинчизинде, коллективтин бастыра једимдери кажы ла кижинин ижинин эрчими тын, чындыйы жакшы болгонынан камаанду.

Өскөртө айтса, хозяйственный расчет, бойынын иштеп алган акказын коллектив бойы башбилинип тузаланганы, бойын акча-јөөжөлө бойы јеткилдегени ле јангырта төзөш-

тинг өскө дө ээжилери экономикада государствонун секторын бир де эмеш буспай, карын оны түрген тыгыдып өскүретен иште табылган жаан астамду жаңы экономический аргалар болуп јат.

Колхозторды тыгыдып турганы товар-акча колбуларды туш улус ээленерине, јөөжө јөөп байыырына јайылып турганы эмес. Олор хозяйственный керектерде алдынан бойы башкарынатанын там тыгыдып турганы НЭП тужындагы капитализмнин секторынын јолына качан да тургуспас. Ненин учун дезе, кандый да болзо, олор ишкүчиле јаткан улус јөөжөни бириктиреле, өмөлөжип кожо иштеп, кирелтени бүдүрген ижи аайынча үлежип турган социалистический коллектив болуп јадылар.

Колхозтор он, јүс катап миллионер болор, олорго бириккен крестьяндарды, колхозчыларды аргазы јеткенче ончо немелерле јеткилдеер, јүрүмин тын аргалу эдер. Је колхозтор бириккен социалистический хозяйство болуп ол ло бойы артар, колхозчылар артыкташтыра акча-јөөжө јөөргө амадаган бизнесмендер («нэпмандар») качан да болбос, олор колхозчы ла бойы артар.

Олор бойынын ижинде государствомо кобулу. Колхозтор бойынын эдип алган продукциязын государствомо сadyп јадылар. Государствомо садышканы олорго тын астамду. Государствомо төлөп беретен акказы жаантайын бар, продукцияны тартып апаратан транспорт јеткил, салатан, корып чеберлейтен складтары бар.

Эмди жаңы төзөлип турган производственный кооперативтер (улусты јеткилдеер, јадын-јүрүмге керектү иштерде болужатан, эл-јон текши курсактанарындагы кооперативный биригүлер) социальный ла экономический жаанынан колхозтордын тын башказы јок болор.

Быјыл I-кы майдан ала улус акту бойлоры иштеерине, үзеери акча иштеп аларына јөп берилген. Бойынын ижинен чөлөө өйдө эмезе пенсияга чыккан кийинде канча кижии акказына иштенип баштаарын эмди тургуза билерге күч. Је көп улус бойынын жаңил јорыкту автомобилеле улус тартала, бир эмеш акча иштеп алганы, туш улустын бертинген автомобильдерин, үрелген телевизорлорын, радиоприемниктерин ле айыл ичинде тузаланатан өскө дө техниканы жазаганы, квартираны черетегени, өскө дө ооктеек иш эделе акча иштеп алганы олорды качан да капиталисттер этпес. Улус акту бойынын эки колыла чөлөө

өйдө иштейле, жүстер, мундар да салковойды иштеп алып турза, жирменчи жылдардагы «нэпмандар» бистин ороондо база катап качан да болбос.

СССР-де эмдиги өйдө андый неме болотон экономический айалга чек жок: улусты иштедерге закон аайынча жарабас, производствонунг средстволоры, жер, суу, ар-бүткен госуударствонунг колында, совет албатынын текши тузаланатан жоожози болуп жат.

Жирменчи жылдарда промышленностьто, садуда бар болгон «нэпмандар», журт жерлердеги кулактар бүгүнгү күнде бистин жүрүмисте табылып келетен социально-психологический шылтактар табылбас: социализмге удурлажа тура берген бай улус бистин ортодо болорына совет улус качан да жопсинбес. Онын да учун спекулянттарга, иш этпестерденг акча аларга амадагандарга, карын береечилерге ле карын алаачыларга, совет жүрүмге жарабас өскө дө каршулу жаман кылыктарга удурлаштыра башталган тартыжуны бистин албаты жарадала, анда эрчимдү туружа берди.

НЭП дегени — жаңы экономический политика, социализм учун тартыжуда жирменчи жылдарда удурум өткүрген политика. Өскө не де эмес. Бистин ороондо эмди башталган жаңыртулар ла кубулталар обществонунг социальный кебер-бүдүмин бир де өскөртпөй жат. Онын учуры — өзүмди түргендедери, демократияны элбедери, социализмди тындыдары.

Партия бүгүн өткүрип турган экономический политикада жаңы неме — экономиканы башкаарында ишкүчиле жаткандар туружарын жеткилдеери, демократияны элбедери, госуударствонунг предприятиези, кооперация, туш улустын ижи бой-бойыла колбулу, бой-бойынан камаанду болуп өзүп тыңырын жеткилдеери.

(АПН)

СОЦИАЛИЗМНИНГ АМЫР-ЭНЧҰ СТРАТЕГИЯЗЫ

Бастыра жүрүмди жоголтор ядерный жуу-чактын жеткири миллиондор тоолу улусты чочыдып турганы жолду. Амыр-энчүни жаратпай турган империалисттер бойынын каршулу амадуларынан мойноор күүни жок болгонун озор көрүп турулар. Элден озо Американын империализми телекейди бийлеп алала, өскө ороондорды ла албатыларды бойынан камаанду эдер политика өткүрип турганынан улам айалга там ла коомойтып, катулана берди. Жуу-жепселдер токтоду жоктон көптөп, термоядерный жуу-чак башталар жеткер сындыды.

Телекейде керектерди өскөртөлө, айалганы жымжадары, жуу башталар жеткерди жоголторы — эмдиги өйдин некектези. Ол некекте аайынча социалистический нажылыктын ороондоры иштеп турулар. Ого нажылык ороондор жөптөжип ле өмөлөжип өткүрип турган тыш жанындагы политика ууланган.

Калганчы өйдө тлекейдин эл-жонынын, газеттердин, радионын ла телекөрүлтенин аярузы Варшавадагы договордо турушкан государстволордын Политический консультативный комитединин май айдын учында Берлинде өткөн жуунында эдилген жаан учурлу жагы шүүлтелерге ууланды. Социалистический ороондор келер өйин качан да жуула колбобой, жуулажарга, өскө ороондордын ла албатылардын јерин блаап аларга амадабай турганын база катап телекейге көргүстилер. Ол жанынан Варшавадагы договордо турушкан государстволордын жуучыл доктриназы керегинде документтин учуры айдары жок жаан болуп јат.

Варшавадагы договордо турушкан государстволор не де болотон болзо, кажы бир государствога эмезе бир канча государстволорго удурлаштыра качан да (бойын жуулабаган болзо) жуу баштабас.

Озор ядерный жуу-жепселин качан да озолоп тузаланбас.

Озор Европада ла өскө дө талаларда кандый да государствонын јерин блаашпай жадылар.

Озор бир де государствоны, кандый да албатыны бойынын өштүзи деп шүүбей турулар, карын бастыра ороон-

дорло, ончо албатыларла амыр-энчү өмөлөжөргө, - жакшы колбуларлу болорго кичеенгилейт.

Јуучыл доктрина керегинде документте айдылган бу сөстөр социализмнин најылык ороондоры бастыра телекейдин алдына чертенгени болуп таркады.

Варшавадагы Договордын ороондорынын жуучыл доктриназы социализмнин стратегиязы јаныс ла коруланар амадулу болгонын көргүзет. Доктринада СССР ле социализмнин өскө дө карындаштык ороондоры телекейлик политикада турумкай таркадып турган јангы политический түп шүүлте јарт көрүнөт.

Империализмнин эн калју ийделери өткүрип турган «ядерный жуу-јепселле коркыдатан» политиканы Варшавадагы Договордо турушкан госуларстволор јаан јеткерлү ле кижиликтин амадуларына јарабас политика болуп јат деп, јаратпай турулар. Јадерный жуу-јепсел канча ла кира көп болзо, бастыра текши косколонду јадерный жуу-чак башталар јеткер анча ок тыгыыр. Јадерный жуу-јепселле амыр-энчүни корулап болбос.

Бу өдүп јаткан јүсјылдыктын учына јетире госуларстволор јадерный жуу-јепселин јоголтып саларын кижиликтин мынанг ары өзүминин јилбүлери керексийт. Андый амадуга једип алатан јолды Совет союз тургускан программа көргүзип туру.

Варшавадагы Договордо турушкан госуларстволордын политический консультативный комитединин ГДРдин төс городында өткөн жууны Европаны јадерный жуу-јепселден јайымдаар иштердин быжу программазын тургусты. Најылык госуларстволор Рейкъявиктеги туштажуда куучындажып јөптөшкөни аайынча США-нын ла СССР-дин Европадагы тургузылган орто ырада учатан ракеталарын јоголторы керегинде јөптөжү эдерине, Совет Союзтын ла США-нын Европадагы бар оперативно-тактический ракеталарын јоголтып саларына, Европадагы тактический јадерный жуу-јепселдер, ол тоодо тактический ракеталар керегинде јөптөжөрине, ракеталардан коруланары аайынча Договордын ээжилерин тынгытканы ажыра табару эдетен стратегический жуу-јепселдерди астадары јанынан куучындажып јөптөжөрине, јадерный ченелтелер өткүрерин токтодоры керегинде јөптөжү эдерине кычырып турулар.

Космоско жуу-јепселдер чыгарбайтаны керегинде јөптөжөри кыйалта јоктон керектү боло берди. Бу суракта социализмнин најылык ороондорынын политиказы јарт:

космосто жуу-јепсел болбос учурлу, онын телкемин жангыс
ла амыр-энчү амадуларга тузаланар керек; ракеталардан
коруланар Договорды кыйа баспастан бүдүрүп турар жангы
системаларды, ол тоодо космостын телкеминде жазаарга жа-
рабас.

Берлиндеги жуунда турушкан ороондор бойлорынын ак-
чек политический күүн-табын көргүстилер. Көп жылдардын
туркунына бой-бойына бүтпей, жабарлажып келгенинин
ордына бой-бойын жакшы ондожып, күүн-табын билижи
турарга амадап, Варшавадагы Договордо турушкан госу-
дарстволор Түндүк-Атлантический союзтын (НАТО-нын)
члендери ороондорго эки биригүүнүн жуучыл доктриналарын
түндөштирип көрөтөн шүүлте эттилер. Мында баш амаду:
эки биригүүнүн черүүлөрүнүн, жуу-јепселинин, жуулажар
техниказынын кеми тенг болотони.

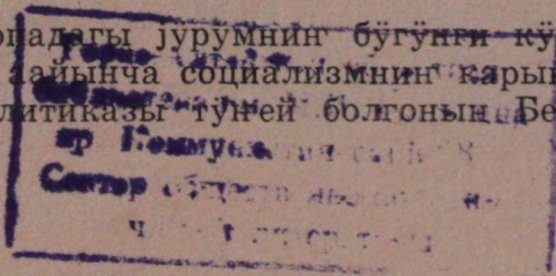
Исторический, географический ле өскө дө кандый бир
ангылу башказынан улам кажы бир жуу-јепсел ле жуулажар
техника, черүүнүн бөлүгү артыкту, өрөлү-төмөндү болгон-
ын жоголторго куучындажып жөптөжип турар. Мындагы
амаду — кеми эн жабыс болотони жанынан кичеенетени.

Социалистический ороондор планетада ороондор орто-
до тоомји ле бүдүмји, албатылар ортодо најылык болзын
деп чылазыны жоктон тартыжып жадылар. Олор анда-мын-
да башталып турган жуу-согуштарды көндүгип тынгыгалак-
та жоголторы, телекейдин кандый ла јеринде боло берген
блааш-тартышту керектин аайына амыр-энчү куучында-
жып жөптөшкөни ажыра чыгары учун.

Варшавадагы Договордын Политический консультатив-
ный комитединин Берлиндеги жууны эткен жангы шүүлте-
р СССР-дин ле США-нын ортодо жөптөжүлөр эдетен тө-
зөлгө болуп јат.

Социалистический государстволор эткен баштанкай те-
лекейде ороондор ортодо бастыра колбуларды жангырта тө-
зөйтөн јол көргүзет. Андый да болзо, кунбадыштагы оро-
ондордын башкарулары, НАТО-нын башкараачылары Ез-
ропанын албатыларын соныркадып турган сурактар аай-
ынча социализмнин ороондоры эткен баштанкайга чокум
ла јарт каруу береринен жүзүн-башка шылтактар таап,
кыйыжып турулар.

Телекейдеги ле Европадагы јүрүмнин бүгүнкү күндеги
јаан учурлу сурактары аайынча социализмнин карындаш-
тык ороондорынын политиказын түнөй болгонун Берлин-

деги јуун база катап көргүсти. Јуунда тыш жанындагы политический иште Варшавадагы Договордо турушкан госу-дарстволор өмөлөжөрүн жарандылары ла жанырттары, жа-ны эп-аргалар таап тузаланары керегинде жөптөжип алды-лар.

КПСС-тинг Төс Комитединин Политбюрозы Политичес-кий консультативный комитединин Берлиндеги јуунынын итогторын, анда М. С. Горбачев баштаган Совет делегация-нын ижин көрөлө, јараткан.

Бастыра текши амыр-энчүни ле јеткер јок болорын јеткилдеери, корулап тыгыдып алары жанынан бойлоры-нын алдына тургускан улу жаан задачаларды јенүлү бүдү-рери социализмнин ороондоры бирлик болгонынан көнү камаанду. Оны карындаштык ороондордын башкарулары ла албатылары јакшы билип јадылар.

Карындаштык ороондордын бирлигин Коммунистичес-кий ле ишмекчи партиялар јеткилдеп турулар. Шак ла о-лор политический керектерде өмөлөжип, албатылардын најылыгын, ороондордын бирлигин тыныткылайт.

Оны КПСС-тинг Төс Комитединин Генеральный качызы нөкөр Горбачев Михаил Сергеевич быјыл май айдын учын-да Румыниянын Социалистический Республикасына ба-рып јүргени кереледи. Бу јорык Совет Союзтын ла Румы-ниянын ортодо најылык колбуларда жагы өй ачкан.

Совет коммунисттердин башкараачызы ишчизи карын-даштык Румынияда бололо, румын коммунисттердин баш-чы ишчилериле, ишкүчиле јаткандарыла туштажып куу-чындашканы КПСС-тинг ле Румыниянын компартиязынын ортодо најылык быжу бек болгонын көргүзеле, эки ороон политикада, экономикада, культурада, наукада ла өскө дө керектерде колбуларды ла өмөлөжөрүн мынан ары там тыгыдып баратан јолдор темдекгеер арга берди. СССР ле Румыния, КПСС ле РКП амыр-энчүчү ле албатыларга јет-кер јок болорын јеткилдеери учун тартыжуда эрчимдү өмө-лөжөргө белен болгонын көргүсти.

Эмдиги өйдө империалисттердин бурузыла катулана берген телекейлик айалга бастыра ороондордын башкару-ларына, политический партияларына, эл-јоннын биригү-лерине, кажы ла кижиге амыр-энчү учун, ядерный јуу-јепселди јоголторы учун тартыжуны тыгыдарына кычы-ру эдет. Совет Союз, социалистический најылыктын өскө дө ороондоры бүгүнгү күнде өткүрип турган политиказы,

эдип турган амыр-энү шүүлтелери эмдиги өйдинг некелтелерине жарап туру.

Кыска жетирулер

Социализмнинг телекейлик системазынын экономиказын шиндеечи институт карындаштык ороондор бир күннинг туркунына иштеп алган продукция керегинде мындый тоолор жарлады.

БАСТЫРА ОРООНДОР

электроэнергия	7362
нефть	2105
газ	2070
таш көмүр	7075
болот	785
удобрениелар	178
цемент	1036
аш	2045
сахарный свекла	364
картошко	540

СЭВ-тин ЧЛЕНДЕРИ

5770 млн. квт/час
1773 мун тонн
2030 млн. куб. м
4300 мун тонн
608 мун тонн
137 мун тонн
534 мун тонн
895 мун тонн
323 мун тонн
420 мун тонн

Китайдын экономикасында жаңыртулар

КНР-дин бастыра экономикасында: промышленность-то ло журт хозайстводо жаңыртулар ла кубулталар болуп туру. КНР-дин Конституциясында ороондо государствонын хозайстволоры, өмөлик хозайстволор — кооперативтер, туш улустын бойынын хозайстволоры, анайда ок Китадын ла өскө ороондордын капиталыла төзөлгөн предприятиялер болор ло өзөр аргалу деп айдылган.

Эмди экономикада жаңыртулар башталарда жүзүн-башка кебер-бүдүмдү хозайстволор көптөй берди. Олорды чокымдап жартайла, кандый деп адайтаны керегинде Китайдын экономисттери эмди тургуза түп шүүлте этпедилер.

КНР-де государствонын јөөжөзи деген шүүлтеге кубулта эдери керегинде сурак республикада экономиканы өскүрип барарында төс учурлу боло берди. Темдектезе, социализмди төзөп бүдүреринде јөөжөни туш улус мензинип ээленгенинен коллективтинг, онон ары бастыра албатынын текши јөөжөзи болуп табынча кубулып баратан јолды жастыра јол деп айдар шүүлте болуп туру. Социализмнинг эко-

номиказы жаранып өзүп барала, учында текши албатынын бирлик жөөжөзи болуп өзүп баратан шүүлте КНР-ге жарабас, ненин учун десе, ол социалистический обществодо кижинин жүрүмünün жылбулерин аяруга албай, Китайдын аңылу башка айалгазында социализмди төзөп бүдүрер некетелерге жарабай туру деп айдыжат.

Калганчы өйдө Китайдын газеттеринде ле журналдарында туш улустын акту бойынын хозяйстволоры учурыла туш улус ээленген капиталистический хозяйстволор болуп өзө берер жеткер бар, оны канайдар деген сурактар тургузылат. Андый предприятиялерде жалдап алган ондор, кезигинде жүстер тоолу улус иштеп жат. Андый предприятиялерди законго жарабас деп жарлайла, жаап салганы орооннын экономиказына тын каршузын жетирер, ненин учун десе, олардын ордына кандый хозяйство төзөйтөни жарт эмес деп Китайда айдыжат. Оныла коштой хозяйствоны эмесе предприятияни капиталистический хозяйство ло предприятие деп адайтаны жанынан Карл Маркс жартаган түп шүүлтени КНР-де боло берген өй лө чокым айалга аайынча жагырта жартаары керектү деп айдып турулар. Анайда эткени марксизм-ленинизмнин үредүзинен кыйа барганы, мойногоны эмес, научный социализмнин үредүзин жаңы исторический айалга аайынча байгысканы дежет.

Китайдын Албаты Республиказы төзөлөлө, жаңы ишмекчилер ле ишкүчиле жаткан крестьяндар бойынын колына алган сонгында жаңы жүрүмди — социализмди төзөп бүдүрип келген, крестьяндардын ижин бириктиретен жолдо башка-башка эп-аргаларды ченеп көргөн. Онон «хозяйствоны бир биле коллективтен артык башкаары керегинде теорияда түп шүүлте эделе, практикада көргүстүр». Эмдиги өйдө КНР-де журт хозяйстводо ишти нургулай биленин подрадыла төзөп турулар.

Эмди Китайда билелердин подрадыла иштеп тургандар, кандый бир чокым продукция: аш, маала-ажын, эт, сүт, түк, хлопок, сахар, өскө дө жүзүн-башка журтхозпродуктар эдип аңыланган хозяйстволорго көчүп алдылар. Мында эдилген продукциянын кезик үлүзин государственного табыштырала, артканын бойлоры садып жадылар. Андый хозяйстволор орооннын журт хозяйствозы токтоду жоктон ичкери өзөтөн, государственны аш-курсакла, кийимле, улуска керектү өскө дө товарларла жеткилдейтен быжу жол деп шүүп турулар.

Крестьяндарды албанла производственный кооперативтерге кийдирип турганы жастыра деп, Китайда шүүгилейт. КНР-дин историясында бир өйдө көп мун тоолу крестьяндарды жаан коммуналарга бириктиргени ороонун журт хозяйствозынын экономиказынын өзүмине тын буудак эткен, журт жердеги улусты түрөткен. Учунда улус арбынду иштеерине јилбиркебей барган. Андый керектерди Китаи дын компартиязы токтодоло, КНР-дин журт хозяйствозын түрген ле јенүлү өскүрерге хозрасчетло иштеп турган биленин подрядына көчкөн. Андый јол чике ле астамду болгоны калганчы јылдарда ороондо журт хозяйствонун продукциязы кезем көптөп, албаты-калыкты аш-курсакла, промышленностьты сырьело јеткилдегени кезем јарана бергенин кереледи.

КНР-де городты алгажын, мында экономический системада јангыртулар болуп турган калганчы јылдарда государствонун көп тоолу оок предприятиелерин подрядка көчүрерде, коллективтерге, туш улуска аренда бергени эме-зе садып ийгени оло астамду иштейле, кирелтезинен оронун бюджетине көп акча берип туру. Је мында јаан учурлузы — улуска керектү көп товарларды чынгдыйын јакшы эделе, садып турганында. Государствого до, улуска да јаан тузалу.

Городто ло деремнеде, промышленностьто, транспортто, журт хозяйстводо, садуда јангыртулар эдип, экономиканы башкаарын өскөртө төзөп, једип алган једимдерди, јаан учурлу иште башка-башка шүүлтелерди марксизм-ленинизмнин үредүзи аайынча ончо јанынан теренжиде шүүп көрөлө, Китайда эмдиги өйдөги айалгада социалистический обществоны тыгыда өскүрерге ле јарандыарга капитализмнин каа-јаа ээжилерин тузаланарга јараар деп, түп шүүлте эттилер. Ороондо политический јан-башкару ишкү-чиле јаткандардын колында болгон айалгада капитализмге јайыла берер јеткер јок.

Н. ТОДОШЕВ

ЯДЕРНЫЙ ЈУУ-ЈЕПСЕЛДЕРДИ АСТАДАР УЧУН

Калганчы өйдө телекейдин эл-јонынын, Күнбадыштагы ла Күнчыгыштагы политический ле дипломатический ишчилердин ајарузы Европада тургузылган орто ырада учатан ла ракетно-тактический ракеталарды јоголторы јанынан СССР эткен баштанкайга ууланды. Ол — ядерный јуу-јепселдерди бу јүсјылдыктын учына јетире јоголтор программаны бүдүреринде баштапкы алтам болор эди.

Совет Союзтын јангы амыр-энчү шүүлтелери телекейде ядерный ла космический јуу-јепсел јок болзын, ядерный јуу-чак болбозын деп күүнзеген бастыра улуска јарады. Оныла коштой бу шүүлетелер НАТО-нын башкараачы ишчилерин шакпыратты. Ненин учун дезе, озор ядерный јуу-јепселдерди јоголторына јарамыкту эмдиги политический айалганы тузаланарга белен эмес болгонын, кезиги анайда эдер күүни јок болгонын көргүсти.

Францияда бир газет ол керегинде мынайда бичиди: «Баштаачы јети капиталистический госуларствонын башчыларынын Венециядагы јуунында КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы М. С. Горбачев ло јуу-јепселдерди астадып јоголторы јанынан онын шүүлтелери база турушкан деп айдарга јараар. Венециядагы туштажуда јаныс ла экономический сурактарды шүүшкен эмес, анда Совет Союзтын шүүлтелериле колбулу политический керектер баштаачы јерде турган».

«Телекейдин јүрүминде бүгүнги күнде тура берген баштаачы учурлу сурак — США-нын ла СССР-дин Европада тургузылган орто ырада учатан ракеталарын јоголторы ла СССР-дин Азиядагы јеринде ле Американын бойынын јеринде бар андый ракеталардын тоозын астадары» деп, М. С. Горбачев «Унита» газеттин редакциязынын сурактарына јандырган карууларда айткан.

Ол јанынан јөптөжүге кол салар арга бар. Андый јөптөжүнин проегин Женевадагы туштажуда Совет делегация берген. Совет Союзтын проегинде США-нын ла СССР-дин Европадагы орто ырада учатан ракеталарын эки бө-

лүктөп, беш жылдын туркунына жоголторы темдектелген. Баштап андый ракеталарды 50 процентке астадар, онон артканын жоголтор. Ол ок өйдө СССР-дин Азиядагы жеринде бар орто ырада учатан ракеталарды ла США-нын жеринде (Аляскада) андый ракеталарды 100-ке жетире астадар деп айдылды.

Совет Союз анайда ок Европада бар оперативно-тактический ракеталарды жоголторы, өскө жерлердегизин астадары керегинде жөптөжөтөн шүүлте этти. Совет Союзтын проегинде жөптөжү бүдүп турганын шиндейтен чокым иштер темдектелген. Орто ырада учатан ракеталарды тургузылган жерлеринен өскө жазалдарыла жаба кодороло, ажындыра жөптөшкөн жерге апарала, анда жоголтып салар. Ракеталарды, оморды божоткон жазалдарды, технический документтерин өскө ороондорго берерге жарабас. Анайда жөптөжүде айдылганы бүдүп турганын аңылу комиссия шингдеер. Совет Союз тургускан бу проект СССР ле США-нын ортодо эдетен жөптөжүнүн төзөгөзи болор эди.

США-нын администрациязы белетеген проектте жөптөжү эдеринде буудак эдип турган ээжилер артканча. Ол ээжилер мындый. США Күнбадыш Европада тургузылган «Першинг-2» ракеталарды ырада учпас тактический ракеталар эдип өскөртө жазап алар күүндү. Вашингтон Европадагы канатту ракеталарынан ядерный окторды алала, тегин ракеталар эдип арттылары эмезе талайдагы керептерине тургузары учун тертыжып жат. Жөптөжү эдерине буудак эдип турган база бир шүүлте — Европадагы орто ырада учатан ракеталарды озолодо СССР астадып баштазын, США дезе, ол өйдө СССР-дин ижин жангыс ла шиндеп турар. Американын турлуларына, ракеталарына шинжү жок болор. Учунчи шылтак — СССР-дин жерлеринде арткан ракеталарды өскө орооннын жерине жетпес эдип тургузар деген шүүлте Вашингтон жөпсинбей турганы. Калганчы буудак — США Европада оперативно-тактический ракеталарды жоголторына жөпсинбей турганы. США оперативно-тактический ракеталарын Европада арттырып алала, НАТО аайынча нажыларын Американын СОИ программазына кожоло, Европада ракеталардан коруланар система төзөөргө амадайт.

Оныла коштой күнбадыштагы пропаганда «Совет Союз жуулаар жеткер бары» керегинде шүүлте таркадала, Американын «Першингтери» ле канатту ракеталары жокко Күн-

бадыш Европада СССР-ге удурлажар арга жок артар деп айдат.

Бир өйдө «нульдан баштаар» шүүлте берген улус эмди унчукпай бардылар. Чыгартулу улустын палатазында черүлердин керектери аайынча комитеттин председатели Эспин бу жуукта США-нын конгрессинде мындый угузу этти: «нульдан баштаары керегинде» 1981 жылда США эткен шүүлте жастыра болгон. Ол шүүлтени жөптөжү эдерге эмес, Европада ракеталар керек жок деп айткан улусты мекелеерге эткен. Ол шүүлтеден мойноп салза, не де болбос. США оного до озо көп шүүлтелеринен мойногон эмей деди.

Бис мында США-нын Күнбадыш Европаны «коммунизм таркаарынан корулайтан» стратегиязынан, «Күнбадыш Европанын СССР-ге ол өскө дө социалистический государстволорго удурлаштыра жуулажарга тузаланатан планын эмеш өскөртүп салганын јарт көрүп турус. Ол ок «стратегиязы» ла «планы» аайынча «ядерный ийделе коркыдар», «ядерный ийделе амыр-энчү јеткилдеер» амадула США бойынын ядерный окторлу ракеталарын күнбадыш Европада көптөдип туру.

Андый политика жастыра. Ядерный жуу-јепселдер көптөгөни учы-учында ядерный жуу баштаар; ол — цивилизацияны јоголтотон јеткер. Ядерный ийделе амыр-энчүни качан да јеткилдеп болбос, ол — жуу-јепселди көптөдөтөн, айалганы катуландыратан јол. Жуу-јепселди көптөдип ле јарандырып турганы — жууга белетенгени.

СССР кемге де табару эдерге, кемди де жууларга белетенбей јат. «Совет Союзтын башчылары бисле жуулажар күүни жок, андый жуу баштаарын пландабай туру» — деп, азыйда США-нын СССР-де посолы болгон Джон Веннан айтты.

Европада ракеталарды јоголторы керегинде Совет Союзтын јангы шүүлтелерине јөпсинбеске НАТО-нын башкараачылары јүзүн-башка шылтактар бедреп турулар. Баштап олорто ырада учатан ракеталарды јоголтордон озо оперативно-тактический ракеталарды јоголтор керек деп айдышкан. Качан Совет Союз ого јөпсинерде, тактический ракеталарды јоголтор, черүлерди ле тегин жуу-јепселдерди астадар керек дешти. НАТО-нын башкараачылары андый некелтелерди, чындап та, Европада ядерный жуу-јепселди јоголтор амадула эмес, бу ишке буудак эдер амадула эдип турганы эмди јарт.

Орто ырада учатан ла оперативно-тактический ракеталарды Европада јоголторы керегинде јөптөжү эдип алганы јуу-јепселдерди көп улус јакшы билип јат. Совет Союзтын берген шүүлтелери аайынча Европадагы ракеталарды јоголторы јанынан јөптөжү эдетениле колбой НАТО-нын члендери ороондордын ортодо сүреен тын тартыжу башталганы јөптөжүге качан бир кол саларын аланзулу эдет деп Англиянын газеттери бичип турулар.

Бүгүн Күнбадыш Европада Американын орто ырада учатан 380 ракетазы бар, ого үзеери бу континентте ядерный бомбаларлу 640 самоледы туруп јат. Олор социализмнин ороондорынын јерлерин, СССР-дин Европадагы јерлерин бомбалаар аргалу. США-нын јер ортодогы талайда ла Атлантикада турган јуучыл флотында ядерный окту ракеталар көп, 2600 километр ырада канатту ракеталар, ядерный бомбалар јетирер бомбардировщиктер көп. НАТО-нын члендери болгон Күнбадыш Европадагы государство-лордын тактический авиациясында ядерный јуу-јепселдү 700 самолет бар.

НАТО-нын ядерный политиказын пландайтан группазынын бу јуукта Норвегияда Ставангер городаында өткөн сессиязы бу ороондордын јуучыл министрстволоры ядерный јепселдерлү болорго күүнзеп турганын јартады, экинчи јанынан, орто ырада учатан ла оперативно-тактический ракеталарды јоголтор суракты јаратпай турганын көргүсти. Ого үзеери США-нын козуланарынын министри К. Уайнбергер НАТО бойынын «ядерный согултаны олодо эдер» политиказынан мойноор күүни јок деп айтты.

Европада ядерный ракеталарды јоголтотон сурактар аайынча анчада ла тын тартыжу Рейннинг јараттарында башталды. Орто ырада учатан ла оперативно-тактический ракеталарды јоголторын Германиянын социал-демократический партиязы, јайым демократтардын партиязы, Германиянын компартиязы, «јажылдардын» партиязы јараттылар. Андый шүүлтени ФРГ-нинг эл-јонынын көп нургуны јарадып туру.

Је, андый да болзо, башкаруда турган ХДС ле ХСС партиялардын башкараачылары ракеталарды јоголтор шүүлтени јаратпаска албаданып турулар. Олор Американын ядерный ракеталарын арттырарга кичеенгилейт.

Великобританиянын премьер-министри М. Тэтчердин айдып турганыла болзо, ядерный јуу-јепсел бары Европа-

да јангыс ла ядерный эмес, је тегин де јуу башталарына јол бербеген. «Ядерный јуу-јепсел јок болгон болзо, бистинг он-чобыска јүрүм јеткерлү болор эди» деп, М. Тэтчер шүүп туру.

Франциянын башкарузынын аңылу шүүлтези чочыдат. Президент Ф. Миттеран бу јууктагы угузузында Европада орто ырада учатан ракеталарды јоголтотоны Франциянын јилбүлерине ле амыр-энчүни јеткилдеерине јарап туру деп айткан да болзо, премьер-министр Ж. Ширак өскө шүүлтелү. «Европада ядерный јуу-јепселди астадары ла јоголторы керегинде сурактарды шүүжерде Франциянын ядерный јуу-јепселдерин ајаруга аларына бис качан да јөпсинбезис» деп, Ж. Ширак Москвага келип јүрерде јарт айткан. Ж. Ширак СССР-ге барып келгени Франция јуу-јепселдерди, ол тоодо ядерный јуу-јепселди астадары јанынан эдилген бастыра шүүлтелеринен мойногоны болды» деп, ого учурлай «Юманите» газетте јарлалган статьяда айдылды.

Ол ок өйдө Европада орто ырада учатан ракеталар јоголторы керегинде шүүлтени Италия, Норвегия ла Испания јарадып турганы ајарулу. «Женевада куучындажып турганын келер јуук өйдө јөптөжүге јетирери кыйалта јоктон керектү» деп, Италиянын премьер-министри А. Фанфани айтты.

Ядерный јуу-јепселдерди астадар ла јоголтор суракта политический керсү шүүлте јенер учурлу! Ядерный јуучак башталар јеткер јок јүрүм болзын. Телекейдин бүгүнгү јүрүминде јаан учурлу бу задачаны бүдүреринде Совет бойынын јолын өтти. Эмди керектер Күнбадыштан камаанду.

Д. АЛЕКСЕЕВ

СОИ ЛЕ СОВЕТ-АМЕРИКАН КОЛБУЛАР

Рейган төрт жыл мынанг озо (1983 жылда 23 мартта) «Стратегический коруланыштын баштангайын» (СОИ-ни) жарлаган кийинде космосто ядерный жуу-јепсел тургузары јанынан США-нын программазы совет-американ колбулардын айалгазына ла онын өзүмине там ла тынг буудакту салтарын јетирер боло берди. Мында куучын эн ле озо жуу-јепселди астадары керегинде өдүп турганы јарт. Бу сурактын кажы ла јанын алза, куучын кыйалта јоктон «јылдыстар ортодогы жуу» керегинде башталат.

■ Американын специалисттери ле общественный ишчилери бу СОИ керегинде ле онын США ла СССР ортодогы колбуларга јетирип турган салтары керегинде нени санангылап туру болбогой?

Сыранай ла тынг он јандай тартынган Гарвардагы университеттин орус история аайынча профессору Пайпстын шүүлтези ле болзо, «совет-американ колбуларда СОИ-нин учуры эн ле озо бу суракты канайда тургузып көргөнинен камаанду».

«Бистин шүүлтебис ле болзо, эки јаны кажызы ла бойлоры СОИ-лу болгон болзо, олардын коруланар аргазы анча ок кирези тынг болор эди» — деп, Пайпс онон ары айдат. Пайпстын айтканы ла болзо, «Советский Союз качаннан бери, көп жылдарга улай, стратегический коруланышта шинжүлү иштер өткүрип јат. Америкада ПРО-нын (ракетага удур коруланарынын өзүми Совет Союзтагы кемине јетпеген — деп, Пайпс онон ары укааркайт. — Бисте эм тургуза бир де чокым неме јок. Качан куучын чындап ла жуу-јепселди тургузары болгондо, Совет Союз США-ны озо-лоп јат, је андый системаны эдеринде технический јанынан бис акалап турус».

СОИ-нин совет-американ колбуларга јетирип турган салтарын темдектеп тура, Пайпс ол ок өйдө бу программа жуу-јепсел јанынан сурактардын өскө бөлүктеринде јөптөжү тургузарына буудак болбос эди деп айдат.

«Мен бодозом, СОИ керегинде сурактардын аайына чыгарданг озо жуу-јепселди шинжүге алары јанынан јөп-

төжү тургузып алгадый арга бар. Бу сурактарды бис бой-бойынан канча ла кирези ыраштырзабыс, жөптөжүге једерге анча ок јенгил болор». Мындый сурактарды јайа, ача тартпай көргөжин, бир ле кичинек жөпсинишпес бастыра жөптөжүни буудактап койордон маат јок болотоны јажыт эмес.

США-да СОИ-ни жүрүмде өткүрбези учун тартыжып турган ишчилер шүүлтелерин кезем, чике айдыжат. Темдектезе, космосто сурактарды аайлаар ла јеткер јок болорын јеткилдеер Институттын президенти Боумэн бойынын куучынында «СОИ эмдиги өйдө эки госуларствонын ортодо жөптөжү тургузарына буудак эдип турган сок јангыс шылтак болгодый — деп темдектеген». — Бу программа јуу-јепселди шинжүде тудар деген шүүлте аайынча Рейкьявикте белетелип јаткан жөптөжүни үскен, болгодый аргаларды үзерге эмди де чочыду эдип јат. Мен бодозом, бистин башкару јуу-јепселди шинжүде тудары аайынча кандый да жөптөжү болдыртпазына СОИ-ни толо тузаланар учурлу. Андый ууламјынын шылтактарынын бирүзи: США-нын президентине јуук тургандар јуу-јепселди эдерин чек ле токтодор күүндери јок болгонында».

«Бистин организациянын күүн-табыла болзо, андый программа чек токтодылар учурлу» — деп, Вашингтондо коруланары јанынан төс јерде јетирүлер эдер службанын башкараачызы Джонсон угускан. Онын айдыжыла болзо, «СОИ — ол јуу-јепселди шинжүлеери јанынан жөптөжүге буудак эдетен төс арга болуп јат. Мында куучын андый жөптөжүлерди США-га јетиргедий чочыдузы керегинде өдүп јат. Јангыс ла СОИ јанынан шинжүлү иштер өткүрерине миллиардтар доллар акча чыгымдалып јат ине».

«Јылдыстар ортодо јуу-чактын» база бир јеткерлузи кезик улус «космосто кижии једип болбос куйак» төзөөр арга бар, ядерный јуу-чак башталза, ол куйакла США-ны корулап аларыс деп кей-куучын таап тургандарында. Мынан көргөндө, андый јуу-чак башталза, американ калыкка онон тын ла јеткер болбогодый ошкош.

«СОИ, чындап алгажын, јуу-јепселди шинжүде тудар бастыра бөлүктерге салтарын јетирет» — деп, США-да «Кижиликти корулап аларына көдүрери» деген организациянын башкартузынын члени ле «Мобалайзер» журналдын баш редакторы Джон Миллер темдектеген. Шак ла мынан улам ол СОИ совет-американ колбуларды јарандырар јолдо буудак болуп турганы ол.

«Менин шүүлтемле болзо, СОИ эмди совет-американ колбулар аайынча сурактардын төс учурлу јеринде туруп јат — деп, США-да амыр-энчүнинг Совединин башкартузынын члени Мишель Стоун айткан. — Јуу-јепселди шинжүде тудар кандый ла суракты алгажын, ол «јылдыстар ортодо јуунын» аршамык-буудактарына сүзүлет. Рейганнын администрациязы эм тургуза СОИ-ден мойноордон болгой, тен бир де сөөм туура базар күүни јок. Мынайып, куучындажып турган эки јанынын бирүзи ичкери јүткий-тен јуу-јепселди јоголтор күүни јок болгондо, кандый јөптөжү керегинде куучын болотон эди».

Сурап уккан американецтердин ончозына јуугы СОИ программанын технологический једимдериле шүүлте угужар күүндү болгондорын угускандар. Андый шүүлтени Совет Союзла да алыжарга белен деп, бу јуукка јетире Рейган ла США-нын чыгартулу улuzu айдыжып туратан. Шак анайда Пайпс мындый идеялардын јүрүмде салымы јок деп бодоп туру. «Керек неде дезе, бу амадуны бүдүреринде бистин јолыста шак ла технологиянын озолоочы эрчими тура береринде. А Совет Союзтын экономический өзүмине јөмөжөри Американын тургускан амадуларына келижер дегени база алаңзулу керек».

СОИ-нинг технологиязы аайынча шүүлте алыжар идея дегени меке деп, США-да бодоп јадылар. Анчада ла США ла СССР ортодогы колбуларды ајаруга алар болзо, мынызы јарт билдирет. Бу јанынан Миллердин де шүүлтези бого түней. Совет Союзла СОИ јанынан технология алыжатан ба? Рейганнын башкарузы бу керекти терен шүүбей јат.

США ла СССР ортодо космический јуу-јепсел аайынча суракта бой-бойларына келишкедий јөптөжү тургускадый аргалар керегинде куучындап тура, Снайдер (ученый) «СОИ аайынча бистин ороондор ортодо јөптөжү тургускадый арга бар деп иженер керек — деп айткан. — Мынызы јокко, темдектезе, стратегический ядерный јуу-јепселди де астадарында кандый бир ичкери алтам эдер арга јок» деп темдектеген. Бу сурактын аайына чыгарында эки јаны кандый бир тузалу шүүлтеге келер болор бо деп иженер күүн бар деп, ол катап темдектеген. Је Снайдердин де тын ла бүдүп турганы јок. «Бу сурак эн ле озо 1972 жылдагы ПРО аайынча Договорго ууландырылган — деп, сл айткан. — Чокымдап айтса, лабораторный шинжүлөр кандый бүдүмдү болор ло кандый бүдүмдү болорго јетире өт-

күрилер. Бу жөптөжүгө бистинг ороондор десе башка-башка көрүштерле көрүп турганы жарт». Же керде-марда жөптөжү тургузылгадый боло берзе, Снайдерге ол мындый бүдүмдү болор деп бодолот: США бойынын алдындагы көрүм-шү-үлтезинен, шинжүлөрдө токтоду-кемжү жок болор учурлу дегенинен мойноп жат, Совет Союз десе лабораториядагы эмес бастыра шинжүлөрдү токтодор деген некелтезинен мойноор. Жөптөжүнүн төзөлгөзү бу чек эки башка көрүм-шүүлтелердин ортозында жадып жат. Бүткүлинче алза, США да СССР-дин ортодо блааш-тартыштын аайына чыгатанынын аргалары айдары жок ас. «Бу сурак аайынча жараш-пастардын тазылы жеткер жок болорынын системазы кандый болоры аайынча эки орооннын сыранай башка көрүм-шүүлтелеринен башталып жат» — деп, Снайдер тем-дектеген.

Бу шүүлтеле Пайпс база жөп. Ол бойынын шүүлтезин анайда ок улалтат: андый жөптөжүни тургускадый төзөлгө керегинде айдарга турган болзо, эн озо ракетадан ко-руланар системаны тапчыландыраы керегинде 1972 жыл-га жетире тургузылган жөптөжүдеги сурактарды көдүрер керек».

Онын айдыжыла болзо, андый жөптөжүни тургузары жангыс ла эки жаны бу мындый жөпти тургузар күүндү болгон соңында болор аргалу.

Эки жанына келишкедий жөп чыгаргадый арга бар бол-гонын Миллер де темдектейт. Же онын шүүлтезиле болзо, Совет Союзка андый жолло барарга жарабас болгодый. «СОИ-нин системазын жангыс та ченеерин эмес, же анайда ок ан-дый жуу-жепселди эдери аайынча керек шинжүлү иштер де өткүрерин болдыртпазына иженип турум — деп, ол ай-тат. СССР чындап та ядерный жуу-жепселди астадар ла оной ары оны чек жоголтор идеяга жайылып турган болзо, ол «жылдыстардагы жуунын программазы жанынан кандый да жөптөжү-куучын өткүрбес учурлу. Миллердин айдыжыла болзо, эки жаны керде-марда андый алтамды эдейин деге-жин, ол ажыра эдилген жөптөжүни ядерный жуу-жепселди жоголтор керекте, бу жанынан жүзүн-башка жөптөжүлөрдү тургузар керекте «жаан ла жөмөлтө» эдилди деп айдар арга жок болгодый.

Космосто жуу-жепсел тургузарын токтодоры жанынан ба-за бир канча аргалар керегинде космосто жеткер жок боло-ры ла өмөлөжөри жанынан Институттын башкартузынын

члени Конни ван Пратт аярыдат. «Бистин ороондор ортодо керде-марда кандый бир жөптөжү тургузылгадый да болзо, оны жүрүмдө бүдүрери эки ле жандай, тапчы ууламжылу болуп калар — деп, ол темдектейт. — Андый жөптөжү США ла СССР-дин ортодогы турган бир де орооннын жеткер болорын жеткилдеер аргазы жок болор, өскө сөстөрлө айтса, мында бастыратекши жаңы шүүлте, бастыратекши жеткер жок болорын жеткилдеер шүүлте керек».

Стоун мындый шүүлте айткан: «Бистин ороондор ортодо СОИ жагынан жөп тургускадый аргалар бар. «Иран-контрс» деген чугаанду тал-табыштын кийинде Американын калык-жоны Рейганнын администрациязынын кандый да сурак аайынча, эн ле озо жуу-жөпселди шинжүдө тудары ла телекейлик колбулар жагынан; айдып турган сөстөрине бүдөринен алаңзый бергени жарт билдирет. Онын да учун СССР эмди бир канча мөрлү айалгада, ого көп жандай бүдүп жадылар, а бу дөзе Вашингтонды эмеш сөскө киргир, жөптөнчөк болгодый эдер арга ачып жат». Онын шүүлтезиле болзо, мында США-нын научный ишчилеринин кезик бөлүктөринин ле Американын бойында жуу-чакка удурлашкан ийде-күчтердин сыга базыжы да жаан учурлу болор. Олор бойлорынын амадузында, тартыжузында бирлик ууламжыны көптөн таап жадылар. Ого үзеери «СОИ-ни өткүргенинен улам экономикага жетирип турган шорлу учытүби база жаан учурлу болуп жат. Бу керек дөзе эн ле озо ишкүчиле жаткандардын жадын-жүрүмине көндүрө табарып, учы-учында СОИ-ге удурлаштыра ла албатынын жылбүлөрин корулаарына болуп Американын профсоюзтарынын эрчимин там тындыар».

■ СОИ-нин келер өйдөги салымы керегинде шүүлте жаңыс: «жылдыстардагы жуунын» программазы США-да өскө дө башкару турза артып калар, же Рейганнын администрациязына көрө, жаңы башкару бу сурак аайынча терең шүүлтелү элбек эрмек-куучын өткүрөргө белен болор.

«1988 жылда президент тудар выборлор алдындагы кампания кандидаттардын алдына көп лө элбек сурактар тургускан кампания болор деп билдирет — деп, Снайдер айтты. — Президенттин жерине көстөп турган кандидаттарды эл-жон жакшы билбес, шак ла онын учун олор кандый-кандый жаңы идея, ол тоодо СОИ де жагынан жаңы шүүлте кармай тудуп табардан айабас. Жаңы президент ле онын администрациязы кандый политика өткүрөрин ажындыра

айдарга күч. Же менин шүүлтемле болзо, СОИ-нинг идеязы кандый бир бүдүм-кебериле артып калар. Же андый да болзо, президенттин јерин көстөп тургандардын ортодо бу сурак аайынча башка-башка көрүм-шүүлтелер бар деп тем-тектеер керек. Джек Кемп СОИ-нинг системаларын түп-тү-ней таркада јайары учун айдат, а Брюс Бэббит дезе бу јанынан шинжүни кажы бир кемине јетире өткүреринен мойношпой јат, же эдилип јаткан системаны тургузары јаны-нан планды јаратпай туру, ол лабораториялардагы шин-жүлерди тапчыладып астадары јанынан јөптөжү эрмек өткүрерге белең.

Кандидаттардын көрүм-шүүлтелери кандый да башка-ларлу болзо, СОИ јанынан белетеништи онон ары өткү-рер деген шүүлте бирлик болуп јат «Рейган США-да «јыл-дыстарда јуунын» программазын бүдүрерге јарамыкту, турумкай политический айалга төзөп алар аргалу болгон. Ол бу программаны онон ары өткүрери јанынан јүзүн башка биригүлерден ле организациялардан, анайда ок США-нын экономиказынын төс јеринде отургандардан јаан јөмөлтөлү болуп алган деп, Снайдер бодойт. Ја-ны президент Рейганнын көрүм-шүүлтезин бүткүлинче јаратпай да турза, ол түңей ле ороондо бу јанынан айал-ганы кубултып болбос.

Джексоннын айтканыла болзо, «јылдыстагы јуунын» программазы Рейганнын ады-јолыла бек колбулу. «Онын да учун, качан Рейган отурган јеринен јүре де берзе, ор-дына өскө президент отурып та алза, «јылдыстардагы јуунын» программазын онон ары улалтары јанынан США-да јилбүлер, байла, астай берер» — деп, ол бодойт.

Американын специалисттеринин ле общественный иу-чилердин СОИ аайынча көрүм-шүүлтелери мындый тун-санаа алындырат:

1) совет-американский колбуларда СОИ-нинг учуры аайынча текши шүүлте;

2) эрмек-куучындарда СОИ аайынча јөпкө јеткедий ар-галар;

3) «јылдыстардагы јуулардын» программазынын келер өйдөги салымы.

Д. СОРТЫЯКОВ,
КПСС-тин обкомынын лекторы

ЈУУНЫ БОЛДЫРТПАЗЫ УЧУН ТАРТЫЖУ ЛА СОЦИАЛИЗМНИНГ ЈЕДИМДЕРИН КОРУЛААРЫ БИРЛИК БОЛГОНЫ

Варшавадагы Договордо турушкан госу­дарстволордын
Политический консультативный комите­динин
документтерин албаты-калыкка јартаары

Варшавадагы Договордо турушкан госу­дарстволордын
Политический консультативный комите­динин быјыл май
айдын учында Берлинде өткөн јуунынын и­тогторын бас­
тыра совет албаты јарадып уткыган. Јуун­нын докумен­
тери аайынча үредү, куучын өткүргенде, до­клад эткенде,
лекция кычырганда мындый эки суракты јар­таарга јараар.

1. Варшавадагы Договордо турушкан госу­дарстволор­
дын Политический консультативный комите­динин Берлин­
де өткөн јуунынын и­тогторы.

2. Варшавадагы Договордо турушкан госу­дарстволор­
дын јуучыл доктриназы керегинде.

Баштапкы суракты јартаарда телекейлик им­периализм,
элден озо Американын империализми јуу­јепселдерди көп­
төдөлө, Совет Союзты ла социализмнин на­јылык ороондо­
рын јуулажар ийделе акалаар, телекейде ай­алганы кату­
ландыра каршулу амадулардан мойноор күүн­дери јок
болгонын көргүзөр.

Јуу-јепселдерди көптөдөрүн токтодоры, теле­кейде ай­
алганы јымжадары, ороондор ортодо колбуларды јаранды­
рары — бүгүнги күннин некелтези. Бу некелтеле бойынын
тыш јанындагы амыр-энчүге күүнзеген политиказында со­
циалистический на­јылыктын ороондоры башкарынып ја­
даар.

Оны Варшавадагы Договордын Политический кон­сультативный комитединин Берлинде өткөн јуунында на­јылык
ороондор эткен јангы шүүлтелер керелеп туру.

Јуучыл доктрина керегинде Берлиндеги јуун јарадып
јөптөгөн документте Варшавадагы Договордо турушкан
госу­дарстволорды јуулап баштабаза, оло­
р бойлоры кандый да госу­дарствого эме­
зе көп госу­дарстволордын биригүзи­
не удурлаштыра качан да јуу баштабас деп ай­
дылганы анчада ла јаан учурлу болуп јат.

«Ядерный јуу-јепселле коркытканы», «коркыдып ток­
тодып алатаны» јанынан империализмнин ол­
јочыл ийде­
лери таркадып турган јеткерлү шүүлтени Варшавадагы До­

говордо турушкан государстволор јастыра деп јаратпай турулар.

Бастыра телекейге јеткер јок болорын јеткилдеер јолды јангыс ла Совет Союз тургускан программа јеткилдеер аргалу. Ол программала башкарынып, Политический консультативный комитеттин Берлиндеги јууны Европаны ядерный јуу-јепселден јайымдайтан чокым план тургусты. Ол планда темдектелген иштерди агитатор эмезе пропагандист улуска чокымдап јартап берер учурлу.

Бүгүнги күнде космосто јуу-јепсел керектү бе, айса керек јок по деген сурак туруп јат. Социализмнин најылык ороондорынын бу сурак аайынча шүүлтези јарт: космоско јуу-јепселди чыгарарга јарабас. Космостын телкемин јангыс ла амыр-энчү амадуларла, — бастыра албатылардын, ончо ороондордын јилбүлерине өмөлөжип тузаланар керек.

Социалистический ороондор — планетанын албатыларынын ортодо бүдүмји болоры учун, олар өмөлөжөри, бойына болужары учун, ороондор экономикада өмөлөжөри, элбеде садыжары, наукада ла культурада, улустын сукадыгын тынгыдарында, ар-бүткенди корыырында бойбойына болужары учун.

Бу суракта Совет Союз ла социализмнин өскө дө најылык ороондоры Бириккен Нациялардын Организациязынын Генеральный сессияларына кандый шүүлтелер бергенин, јартап айдып бергени јакшы болор.

Бүгүнги күнде телекейдин башка-башка талаларында блааш-тартыжу, јаан јуу-чак башталар јеткерлү керектер болуп јат. Ирактын ла Ираннын ортодо јуу јетинчи јыл токтобойт. Эмди США-нын јуучыл керептери Персидский булунда, Аравийский талайда, Индийский тегисте көптөдө јуулып турганы телекейдин бу талазында айалганы кышту катуландырды.

Империализмнин бурузыла Төс Америкада айалга коомойтыган. Чилиде, Сальвадордо патриотторды истеери тынгыган. Никарагуада революция тургускан јандарга јазанып турулар. Африканын түштүгинде африкан укту улусты расисттер истеери, оларды кыйа көрүп базынары тынды Түштүк Кореяда албаты-калык түймеп јат. Јуук күнчыгышта араб калыкка удурлаштыра Израильдин сионисттери, Американын империализминин јөмөлтөзиле, каршулу ижин там ла элбедип туру.

Социализмнин ороондоры андый блааш-тартышту ла јаан јеткерлү керектерди түрген јоголторы учун канайда

тартыжып турганын, ол жанынан чокым нени эдип турганын жартап куучындаар.

Оныла коштой Күнбадышта империалистический госу- дарстволор андый ишке бойынын бастыра аргаларыла буу- дак эдип тургандарын, жеткерди там тыныдарга кичеенге- нин көргүзөр. США-нын империалисттери Совет Союзтын түштүктеги грандарынын жуук жанында жеткерлү айалга там тынзын деп амадап, Иранга мылтык-жепселле бо- лушкан, Афганистанда демократический башкаруны жо- голтор амадула баштаган жууны там ла көпчидип, Пакис- танга болужып жат.

Европанын ла бастыра телекейдин албатыларынын со- ныркаткан керектер аайынча Совет Союз ла социализм- нин најылык ороондоры эдип турган баштанкайга, чокым шүүлтелерге Күнбадыштан каруу жок.

Берлинде өткөн жуунда телекейде ороондор ортодо эконо- микада колбуларды жангырта төзөөриле колбулу кезик сурактарды шүүшкен. Ол тоодо телекейде өзүми тын го- сударстволор жангы өзөөчи жиит госуларстволорго экономи- казын тынгыдарга болужатан суракты шүүшкен. Ол сурак- тар аайынча жууннын жөптөри газеттерде жарлалган.

Жуунда најылык социалистический госуларстволордын ортодо колбуларды, өмөлөжөрин теренжидери ле элбедери керегинде сурактарды шүүшкенин жартап куучындаар. Берлинде колбуларды, бой-бойына Экономикада болужа- тан Советтин (СЭВ-тин) ижин чек жангырта төзөөри, на- јылык ороондордын ишкүчиле жаткандарынын коллектив тери — предприятиелер, организациялар бой-бойыла көнү колбулу болоры керегинде жөптөшкөн. Бастыра иш аайын- ча удура-тедире жетирүлер эдетен, ченемел алыжарын баш- каратан бирлик организация төзөлдди, жуу-жепселди астадар ла жоголтор сурактар аайынча Варшавадагы Договордын госуларстволорынын аңылу комиссиязы төзөлгөн.

Политический консультативный комитет Варшавадагы Договордо турушкан госуларстволордын Бириккен черү- леринин баш командующийинин отчедын угала, најылык ороондордын Бириккен черүлеринин эмдиги өйдөги эдетен ижин ле бүдүретен задачаларын шүүжип жөптөди.

Жуун бой-бойын јакшы ондошкон, најылык ла нөкөр- лик айалгада өткөнин темдектеер. Шүүшкен ончо сурак- тар аайынча шүүлтелер түнгей болгон. Бу баштапкы су- рак аайынча айдатан керектер.

Жууннын эн јаан учурлу једими — Варшавадагы До-

говордо турушкан государстволордын жуучыл доктриназы керегинде документти жарадып жөптөгөни.

Экинчи суракты «жартап баштаарда жуучыл доктрина дегени не?» — деп сурак тургузар. — Жуучыл доктрина дегени — кер-мар болотон жуу кандыйын, онын амадузын ла учурын, ороондор, олордын черүлери жууга канайда белетенерин, жууны өткүрерин научный жартаган үредү болуп жат. Кажы ла ороондо жууга белетенери ле оны өткүрери жанынан, жуу керегинде бойынын научный шүүлтелери, өскөртө айтса, жуучыл доктриназы бар болуп жат.

Варшавадагы Договордын государстволорынын жуучыл доктриназы жаңыс ла коруланар амадулу болгоны Берлиндеги жууннын жөбинде айдылганын агылап жартаар керек. Ол керегинде Берлиндеги жууннын документи — социалистический нажылыктын государстволорынын, олордогы марксистско-ленинский партиялардын башкараачылары жаңы политический түп шүүлте эдип турганын керелегени. Документте Варшавадагы Договордын организациязынын бастыра ижинин төс ээжилери айдылган. Анда бу биригүде турушкан государстволордын коруланатан жуучыл-политический амадулары ла олордын национальный жуучыл доктриналары бирлик болгоны көргүзилген.

Жартамал куучын өткүрерде Варшавадагы Договордо турушкан государстволор бойларынын алдында эн жаан учурлу задачазы — социализмнин ороондорынын албатыларына жеткер жок болорын жеткилдеери деп шүүп турганын айдып берер керек.

Мында жууны болдыртпазы учун тартыжу ла социализмнин једимдерин корулап алары үзүк жок колбулу болгонын көргүзери кыйалта јоктон керектү. «Нажылык государстволордын черүлеринин жуулажар ийде-күчи бийик кеминде. Кер-мар табару эдип, жуулап келген агрессорды ол ло тарый туй согорго белен» деп, жууннын документтеринде айдылды.

ТУЗАЛАНАТАН ЛИТЕРАТУРА:

В. И. Ленин. Пролетарский революциянын жуучыл программазы. Соч. толо жуунтызы, 20 том, 131—143 стр.

КПСС-тин XXVII съездинин материалдары.

КПСС-тин Төс Комитединин качызы М. С. Горбачевтын 1986 жылда 15 январьдагы угузузы. М., Политиздат, 1986.

Варшавадагы Договордо турушкан государстволордын Политический консультативный комитединин Берлинде өткөн жууны керегинде Коммюнике. «Правда», 1987 ј. 30 май.

5 акча